

ВІДГУК ОПОНЕНТА

доктора медичних наук, професора Кузняк Наталії Богданівни,
завідувача кафедри хірургічної стоматології та щелепно-лицевої хірургії
Буковинського державного медичного університету на дисертаційну
роботу Рябова Тимофія Валерійовича на тему: *«Особливості зв'язків
одонтометричних параметрів із цефалометричними показниками
визначеними за методами Steiner та Tweed у осіб юнацького віку з
ортогнатичним прикусом»*, що подана до захисту в разову
спеціалізовану вчену раду ДФ 05.600.166 при Вінницькому
національному медичному університеті ім. М.І. Пирогова, яка створена
згідно наказу ректора ЗВО ВНМУ ім. М.І. Пирогова № 55 від 27 березня
2026 року на підставі рішення Вченої ради ВНМУ ім. М.І. Пирогова
протокол № 9 від 26 березня 2026 року на здобуття ступеня доктора
філософії з галузі знань 22 «Охорона здоров'я»
за спеціальністю 221 «Стоматологія»

1. Ступінь актуальності обраної теми.

Поширеність аномалій зубів і зубних рядів серед ортодонтичних пацієнтів у світі залишається високою, причому частота вроджених вад коливається залежно від етносу та географії. В Україні бракує подібних досліджень, хоча вони критично важливі через унікальні антропометричні характеристики місцевого населення. Аналіз взаємозв'язків між параметрами ТРГ та розмірами зубних дуг у представників української молоді дозволяє адаптувати світові діагностичні стандарти до специфічних національних особливостей.

Вивчення особливостей кореляцій телерентгенометричних показників за різними методами (у тому числі Steiner або Tweed) із розмірами зубів і зубних дуг в українських юнаків і дівчат допоможе провести коректне моделювання параметрів зубних дуг і створити більш точні протоколи лікування аномалій прикусу. Отримані результати доповнять наукові дані про структуру та частоту зубощелепних аномалій в українській популяції. Це сприятиме оптимізації діагностичних протоколів та підвищенню результативності ортодонтичної допомоги цій групі пацієнтів. Враховуючи вищесказане, тема та мета дисертаційної роботи Рябова Тимофія Валерійовича відповідає викликам

сучасності, є актуальними та доречними.

2. Оцінка наукового рівня дисертації і наукових публікацій здобувача.

Дослідження виконується в рамках наукової тематики кафедри терапевтичної стоматології Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова «Клініко-лабораторне обґрунтування удосконалення методів діагностики, лікування, прогнозування та профілактики стоматологічних захворювань» (№ державної реєстрації: 0124U000174). У її виконанні автору належать результати особливостей кореляцій між телерентгенометричними, одонтометричними показниками та лінійними розмірами зубних дуг в юнаків і дівчат без та з урахуванням типу обличчя, а також регресійні моделі лінійних розмірів необхідних для побудови коректної форми зубних дуг у залежності від телерентгенометричних і одонтометричних показників.

Представлена дисертантом робота відповідає основним вимогам до проведення наукових досліджень та виконана з дотриманням вимог до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії. Мета дослідження сформульована чітко, поставлені завдання логічно випливають із мети роботи, правильно визначені об'єкт і предмет дослідження. У роботі проведено ґрунтовний аналіз наукової літератури, використано адекватні методи дослідження, виконано належну статистичну обробку та узагальнення отриманих результатів, на підставі яких сформульовано наукові положення та висновки.

Усі публікації здобувача є оригінальними науковими роботами, що реалізують ключові положення дисертації, демонструють апробацію матеріалів дослідження та відповідають вимогам до публікацій для здобуття наукового ступеня доктора філософії. Вагомим здобутком здобувача є й отримання свідоцтва про реєстрацію авторського права на твір.

3. Новизна представлених теоретичних та/або експериментальних результатів проведених здобувачем досліджень, повнота викладу в опублікованих працях.

Наукова новизна результатів дослідження, представлених здобувачем поза всяким сумнівом. У роботі вперше встановлені особливості кореляцій лінійних і кутових телерентгенометричних показників за методами Steiner або Tweed із комп'ютерно-томографічними розмірами зубів верхньої й нижньої щелеп і лінійними розмірами зубних дуг в українських юнаків і дівчат із фізіологічним прикусом без і з урахуванням типу обличчя. Доведено, що при

розподілі юнаків і дівчат на різні типи обличчя зростає сила та кількість достовірних і середньої сили недостовірних зв'язків. Порівняно з юнаками, у дівчат як без урахування типу обличчя, так і у представниць із широким і дуже широким типом обличчя встановлено майже в два рази більшу кількість достовірних і середньої сили недостовірних зв'язків. Уперше встановлені виражені прояви статевого диморфізму кореляцій між телерентгенометричними показниками за методами Steiner або Tweed та розмірами зубів і зубних дуг як між юнаками та дівчатами без урахування типу обличчя, так і у осіб із широким типом обличчя. Доведено, що достовірні та середньої сили недостовірні зв'язки відрізняються як за силою й кількістю, так, в деяких випадках, і за напрямком. Уперше в українських юнаків і дівчат із фізіологічним прикусом без урахування типу обличчя, юнаків із широким типом обличчя та дівчат із широким і дуже широким типом обличчя розроблені та проведено аналіз достовірних регресійних моделей (із коефіцієнтом детермінації більшим 0,6) лінійних розмірів, необхідних для побудови коректної форми зубних дуг у залежності від телерентгенометричних показників за методами Steiner або Tweed і комп'ютерно-томографічними розмірами зубів.

Матеріали дисертаційної роботи Рябова Т.В. достатньо повно висвітлені в наукових працях. Опубліковано 13 наукових праць. Вісім статей опубліковано в наукових фахових журналах України (2 – у виданнях бази Scopus, 1 – у виданні бази Web of Science). В матеріалах конференцій вийшло 4 тез. Отримане свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір.

4. Наукова обґрунтованість та відповідність темі дисертації отриманих результатів, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Роботу виконано на сучасному науково-методичному рівні, дизайн дослідження відповідає принципам доказової медицини. Дисертантом проведено ґрунтовний аналіз сучасної вітчизняної та зарубіжної наукової літератури за напрямом дослідження, це дало змогу обґрунтовано визначити тему, мету та завдання роботи. Структура викладення матеріалу є логічною та відповідає поставленій меті. Для реалізації завдань використано комплекс сучасних методів дослідження. У відповідності з метою та задачами група дослідження складалася з 41 юнака (віком від 17 до 21 року) та 68 дівчат (віком від 16 до 20 років) мешканців України, слов'янського походження. Всі вони мали фізіологічний прикус, який був максимально наближений до ортогнатичного. Усі обстеження юнаків і дівчат були проведені на основі принципу добровільної інформованої згоди. Результати отримані на якісно та

кількісно репрезентативному матеріалі спостережень. Усі отримані результати дослідження були належним чином опрацьовані методами математичної статистики у ліцензованому програмному пакеті, ретельно узагальнені та проаналізовані з урахуванням існуючих сучасних даних наукової літератури щодо досліджень у подібному напрямку. Наукові положення, висновки та рекомендації дисертації відповідають отриманим результатам, є повністю науково обґрунтованими, висвітленими у відкритих наукових публікаціях та апробованими на фахових міжнародних науково-практичних конференціях.

Отже, достовірність і наукова обґрунтованість отриманих результатів, основних положень, висновків і рекомендацій не викликають сумнівів.

5. Рівень виконання поставленого наукового завдання та оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності.

Враховуючи результати аналізу представленої роботи та наукових публікацій вважаю, що результати дослідження свідчать про повне розв'язання окресленого наукового завдання із дотриманням сучасних вимог наукової методології. Під час виконання дисертаційного дослідження Тимофій Валерійович показав належне володіння методологією наукової діяльності як на етапі планування дисертаційного дослідження, так і під час його виконання.

Автором самостійно здійснено розробку основних теоретичних і практичних положень дисертаційного дослідження. Первинні комп'ютерні томограми та телерентгенограми отримані з банку даних кафедри стоматології дитячого віку та науково-дослідного центру Вінницького національного медичного університету ім. М. І. Пирогова. Дисертантом самостійно проведено патентно-інформаційний пошук даних світової літератури; проведено морфометрію телерентгенографічних показників, що використовуються в методиках Steiner або Tweed, комп'ютерно-томорафічних розмірів зубів і зубних дуг з наступною статистичною обробкою отриманих результатів; написаний аналітичний огляд літератури, загальна методика й основні методи дослідження, усі розділи власних досліджень та оформлені додатки. Разом з науковим керівником проведено аналіз та узагальнення результатів дослідження та сформульовані висновки. У сумісних з науковим керівником та колегами публікаціях автору належать основні результати стосовно особливостей кореляцій між телерентгенометричними показниками за методами Steiner або Tweed із комп'ютерно-томографічними розмірами зубів і зубних дуг в юнаків і дівчат без і з урахуванням типу обличчя та розробки регресійних моделей розмірів

зубних дуг у залежності від телерентгенометричних і одонтометричних показників.

Загалом представлений рівень виконання дослідження свідчить про належну підготовку здобувача та відповідає вимогам до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії.

6. Теоретичне і практичне значення результатів дослідження.

Здобуті результати дослідження надають нових відомостей щодо виявлених взаємозв'язків між кутовими та лінійними телерентгенометричними параметрами за методами Steiner або Tweed та морфологічними характеристиками зубощелепної системи в осіб юнацького віку без та з урахуванням типу обличчя. Це є важливим для розуміння закономірностей розвитку фізіологічного прикусу та дозволяє вдосконалити підходи до діагностики і прогнозування ортодонтичних відхилень, що, у свою чергу, сприяє індивідуалізації лікування.

Встановленні в українських юнаків і дівчат із фізіологічним прикусом без та з урахуванням типу обличчя особливостей кореляцій між телерентгенометричними показниками за методами Steiner або Tweed із комп'ютерно-томографічними розмірами зубів і зубних дуг, статевих розбіжностей зв'язків та розробці регресійних моделей індивідуальних лінійних розмірів, необхідних для побудови коректної форми зубних дуг у залежності від телерентгенометричних і одонтометричних показників.

На основі побудованих достовірних регресійних моделей створена комп'ютерна програма «Dent Tools» (авторське свідоцтво на твір № 137515), яка значно покращує діагностику, лікування та профілактику зубощелепних аномалій оскільки дозволяє визначити індивідуальні нормативні значення, які досить часто мають значні варіативні коливання, і дозволяє усунути явище гіпо- або гіпердіагностики при використанні стандартних середніх показників.

Результати проведених досліджень використовуються в лекційних курсах та практичних заняттях на кафедрах: терапевтичної стоматології, стоматології дитячого віку та ортопедичної стоматології Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова; ортопедичної стоматології Тернопільського національного медичного університету імені І.Я. Горбачевського; а також в практичній роботі лікарів лікарів-стоматологів Вінницької міської клінічної стоматологічної поліклініки та КУ «Полтавський обласний центр стоматології – стоматологічна клінічна поліклініка».

7. Оцінка змісту дисертації, її завершеності в цілому.

Дисертація представлена українською мовою на 463 сторінках (157 сторінок залікового машинописного тексту) і складається з анотації, змісту, вступу, огляду літератури, загальної методики й основних методів дослідження, двох розділів власних досліджень, аналізу й узагальнення результатів дослідження, висновків, практичних рекомендацій, списку використаних джерел, з яких 6 викладені кирилицею і 209 – латиницею, а також чотирьох додатків. Дисертація ілюстрована 28 рисунками та 240 таблицями.

Анотація викладена на 16 сторінках українською та англійською мовами і містить стислий узагальнений виклад результатів дослідження, їх наукової новизни та практичного значення. Наприкінці наведено ключові слова, що відповідають тематиці роботи, а також структурований перелік публікацій здобувача, у яких відображено основні результати дисертаційного дослідження та матеріали їх апробації.

У **вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми, коротко охарактеризовано проблематику дослідження, визначено мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, наведено використані методи. Наукову новизну та практичне значення результатів викладено узагальнено з конкретизацією основних теоретичних положень і можливостей їх практичного застосування. Наведено дані про особистий внесок здобувача, апробацію результатів дослідження, кількість публікацій, а також структуру й обсяг дисертації.

Розділ «**Огляд літератури**» підготовлено на основі опрацювання достатнього, для аргументації основних уявлень про стан проблематики на сьогодні, масиву сучасних наукових джерел – 215 публікацій (209 латиницею, 6 кирилицею), що свідчить про глибокий рівень теоретичної підготовки та вміння здійснювати критичний аналіз і узагальнення наукової інформації. У цьому розділі розглянуто сучасний стан захворюваності на зубо-щелепні патології у світі, наведено інформацію про клінічне значення телерентгенометричного методу та етнічні, статеві та вікові особливості цефалометричних та одонтометричних показників з міжнародних даних. Більшість використаних джерел опубліковано у провідних міжнародних наукових виданнях останніх років, що свідчить про ґрунтовний аналіз сучасного стану досліджуваної проблеми.

У розділі «**Матеріали та методи дослідження**» детально описано об'єкт дослідження, а також ґрунтовно наведено методи дослідження з відповідними бібліографічними посиланнями. Обрані методи є науково обґрунтованими, доречними до поставлених завдань і забезпечують високу

достовірність результатів. Також важливо, що всі обстеження проводилися з дотриманням принципу добровільної інформованої згоди та були схвалені комітетом з біоетики Вінницького національного медичного університету імені М. І. Пирогова (протокол № 7 від 08.11.2022 та протокол № 3 від 04.03.2026). Встановлено, що виконані дослідження відповідають основним біоетичним принципам Гельсінської декларації, Конвенції Ради Європи про права людини та біомедицину (1977 р.), положенням ВООЗ і чинному законодавству України.

Третій розділ присвячено дослідженню кореляцій телерентгенометричних показників за методами Steiner або Tweed з розмірами зубів і зубних дуг в юнаків і дівчат із ортогнатичним прикусом без та з урахуванням типу обличчя. Розділ містить 2 підрозділи. Встановлені особливості та статеві відмінності достовірних і середньої сили недостовірних кореляцій між телерентгенометричними показниками за методами Steiner або Tweed із комп'ютерно-томографічними розмірами зубів і зубних дуг в юнаків і дівчат без урахування типу обличчя, а також в юнаків із широким типом обличчя та у дівчат із широким і дуже широким типами обличчя. Розділ викладений на 66 сторінках. Результати досліджень, які представлені у цьому розділі дисертації опубліковані у чотирьох статтях у фахових наукових журналах України та в чотирьох тезах міжнародних науково-практичних конференцій.

У **четвертому** розділі наведено результати математичного моделювання за допомогою регресійного аналізу комп'ютерно-томографічних розмірів, необхідних для побудови коректної форми зубної дуги в українських юнаків і дівчат із фізіологічним прикусом без та з урахуванням типу обличчя в залежності від особливостей телерентгенометричних показників за методами Steiner або Tweed і комп'ютерно-томографічних розмірів зубів. Розділ містить 151 таблицю, оформлені згідно з вимогами та завершується змістовним підсумком: для українських юнаків і дівчат із фізіологічним прикусом без та з урахуванням типу обличчя побудовані достовірні індивідуальні регресійні моделі лінійних параметрів зубних дуг в залежності від комп'ютерно-томографічних розмірів зубів та особливостей телерентгенометричних показників за методами Steiner або Tweed. Результати досліджень даного розділу дисертації відображені в трьох статтях у фахових наукових журналах України (дві з яких входять до міжнародної наукометричної бази Scopus, одна – до бази Web of Science). Отримано свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір.

У розділі «**Аналіз і узагальнення результатів** дослідження» автору вдалося не лише зіставити свої висновки з результатами інших вчених, а й виробити власну аргументовану позицію щодо складних аспектів роботи, що свідчить про глибоке занурення в проблему. Розділ викладений на 43 сторінках.

«**Висновки**» дисертації оформлені згідно з чинними вимогами: вони починаються з узагальнення, де окреслено розв'язану науково-практичну задачу. Десять поданих підсумків сформульовані конкретно й логічно, повністю відображаючи результати виконання поставлених завдань.

Автор, також надає **практичні рекомендації** за результатами проведених досліджень, де детально викладає установку та покрокову роботу з створеною комп'ютерною програмою “ Dent Tools ” яка за допомогою ґрунтовного вивчення комплексу телерентгенографічних показників дозволяє проводити більш якісну діагностику зубощелепних аномалій в юнаків та дівчат.

«**Список використаних літературних джерел**», представлений у відповідності до вимог МОН України, містить першоджерела вітчизняних і зарубіжних авторів включно до 2025 р., містить 215 бібліографічних джерел, з них з них 6 – кирилицею та 209 – латиницею, оформлено відповідно до загальних бібліографічних вимог. Зауважень щодо оформлення списку використаних джерел немає.

Роботу доповнено «Додатками», у яких подано наукові праці дисертанта, в яких опубліковані основні наукові результати; наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації та наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації. Вказані наукові форуми з апробацією отриманих результатів. Також представлено 6 актів впровадження матеріалів дисертації в роботу кафедр закладів вищої освіти та закладів охорони здоров'я, а також таблиці кореляцій та результатів моделювання індивідуальних лінійних показників, необхідних для побудови коректної форми зубної дуги в українських юнаків і дівчат із фізіологічним прикусом без і з урахуванням типу обличчя в залежності від величини телерентгенометричних показників за методами Steiner або Tweed і комп'ютерно-томографічних розмірів зубів.

Зміст розділів дисертації викладено фахово й послідовно. Структурна цілісність та логіка дослідження дозволяють оцінити роботу позитивно й кваліфікувати її як завершену наукову працю.

8. Рекомендації щодо подальшого використання результатів дисертації в практиці.

Висновки дисертації доцільно впроваджувати в практику підготовки фахівців у медичних ЗВО, а також використовувати як теоретичну базу для нових наукових проєктів, монографій та методичних рекомендацій.

9. Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації, запитання до здобувача.

До змісту та оформлення роботи суттєвих зауважень немає. Висловлені окремі побажання мають уточнювальний характер і не нівелюють наукову новизну чи практичну значущість отриманих результатів:

1) зустрічаються поодинокі орфографічні, пунктуаційні та стилістичні неточності технічного характеру;

2) робота містить значну кількість громіздких таблиць, що дещо ускладнює сприйняття основного тексту. Частину ілюстративного матеріалу такого обсягу доцільніше було б розмістити в додатках.

Під час ознайомлення з роботою до дисертанта виникли запитання, на які бажано дати відповідь у процесі наукової дискусії:

1. Чому у дослідженні Ви використовували декілька телерентгенографічних методик, чому не одну найбільш розповсюджену?

2. Які лікарі, крім ортодонтів, можуть використовувати отримані у дослідженні дані?

3. Чи представлений СНЩС у Вашому дослідженні. Чи враховували наявність суглобової патології при наборі групи дослідження?

10. Відсутність (наявність) порушень академічної доброчесності.

Оригінальність тексту дисертаційної роботи склала 96,43 % за даними перевірки програмою «Strike.Plagiarism.com». Наявності порушень академічної доброчесності в дисертаційному дослідженні Рябова Т.В. не виявлено. Наявні співпадіння відповідають власним публікаціям, загальноживаними термінам і фразам, всі цитовані фрази містять посилання на відповідні першоджерела. Це підтверджує відповідність роботи нормам академічної етики та наукової доброчесності. Подані до захисту наукові досягнення є власним напрацюванням аспіранта.

11. Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам.

Дисертаційне дослідження на тему: *«Особливості зв'язків одонтометричних параметрів із цефалометричними показниками визначеними за методами Steiner та Tweed у осіб юнацького віку з*

ортогнатичним прикусом», подане **Рябовим Тимофієм Валерійовичем** на здобуття ступеня доктора філософії, є завершеною науковою працею, що містить нові обґрунтовані наукові положення та результати щодо вирішення науково-практичної задачі, яка полягає у встановленні в українських юнаків і дівчат із фізіологічним прикусом без та з урахуванням типу обличчя особливостей кореляцій між телерентгенометричними показниками за методами Steiner або Tweed із комп'ютерно-томографічними розмірами зубів і зубних дуг, статевих розбіжностей зв'язків та розробці регресійних моделей індивідуальних лінійних розмірів, необхідних для побудови коректної форми зубних дуг у залежності від телерентгенометричних і одонтометричних показників. Представлена дисертаційна робота є актуальною, вносить суттєвий вклад у теоретичну та практичну галузь стоматології та має важливе міждисциплінарне значення. За методологічним рівнем виконання, змістом, науковою новизною, обґрунтованістю основних положень, висновків і рекомендацій відповідає «Вимогам до оформлення дисертації», затверджених наказом МОН України № 40 від 12.01.2017 р. та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії затвердженого постановою Кабінету Міністрів України №44 від 12.01.2022 р. (зі змінами внесеними Постановами Кабінету Міністрів України від 21 березня 2022 року № 341, від 19 травня 2023 року № 502 та від 3 травня 2024 року №507).

Рябов Тимофій Валерійович, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 22 «Охорона здоров'я» за спеціальністю 221 «Стоматологія».

Опонент:

**завідувач кафедри
хірургічної стоматології та
щелепно-лицевої хірургії
Буковинського державного
медичного університету,
доктор медичних наук, професор**

Наталія КУЗНЯК